

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ УРОКІВ
ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ЗА ПІДРУЧНИКОМ ДЛЯ 4 КЛАСУ
«УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ. ЧАСТИНА 2»

(АВТОР О. В. ВАШУЛЕНКО)

Оксана Вашуленко, науковий співробітник
відділу початкової освіти ім. О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України

У 4 класі продовжується реалізація другого циклу початкової освіти. Відповідно до Типової освітньої програми для 3-4 класів, створеної під керівництвом О. Я. Савченко, **метою предмета** «Літературне читання» є – розвиток особистості молодшого школяра засобами різних видів читацької діяльності; формування читацької, комунікативної та інших ключових компетентностей; збагачення емоційно-ціннісного, естетичного, соціального та пізнавального досвіду; розвиток образного, критичного і логічного мислення та літературно-творчих здібностей; формування готовності до вивчення української та зарубіжної літератури в освітньому закладі II ступеня.

Досягнення мети передбачає розв’язання таких **завдань**:

- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики і жанрів;
- формування в учнів повноцінної навички читання як універсального інструменту функціональної грамотності;
- розвиток інтересу і здатності до самостійної читацької діяльності для задоволення різних потреб читача;
- формування умінь опрацьовувати художні, науково-художні тексти;
- оволодіння прийомами структурно-сміслового і образного аналізу текстів різних видів;
- розвиток образного, критичного, логічного мислення та мовлення;
- формування умінь самостійної роботи з різними видами і джерелами інформації;
- формування прийомів роботи з дитячою книжкою, періодичною, довідковою літературою;

– формування вмінь безпечного і критичного використання медіапродукції, здатності створювати медіапродукти і спілкуватися за допомогою медіазасобів;

– розвиток уяви і здатності виявляти себе у різних видах літературно-творчої діяльності.

Відповідно до мети і завдань предмета «Літературне читання» визначено такі **змістові лінії**: «Пізнаємо простір дитячого читання»; «Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного»; «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого»; «Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів»; «Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою»; «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією»; «Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти».

Реалізація змістових ліній програми з літературного читання здійснюється у процесі особистісно зорієнтованої розвивальної читацької і комунікативної діяльності учнів. Враховуючи потреби та інтереси молодших школярів у пізнанні світу людей, природи, самопізнанні, залучаючи їх до вдумливого читання найкращих дитячих книжок, текстів, різних видів учитель виховує україномовну особистість, компетентного, критично мислячого читача, який розуміє цінність книги, відчуває красу рідного слова, збагачує свій читацький, мовленнєвий і пізнавальний досвід.

У сучасній дидактиці підручник розглядається як вид навчальної літератури, який «презентує знання і види діяльності з конкретного навчального предмета відповідно до державних стандартів освіти та вимог освітньої програми з урахуванням особливостей цього предмета (його домінуючої функції), типу школи, вікових особливостей учнів і будується на засадах домінуючої концепції навчання» [3, с. 14].

Проаналізуємо зміст і структуру підручника для 4 класу, яка значною мірою зумовлена принципами відбору творів для читання. Зміст читання молодших школярів визначався на основі тематично-жанрового, естетичного, літературознавчого і комунікативно-мовленнєвого принципів.

Тематично-жанровий принцип зумовив відбір творів для підручника, які відповідають запитам сучасної дитини, пізнавальним можливостям учнів 4 класу, мають інформативну значимість, розвивальний і виховний потенціал і водночас дозволяють ознайомити молодших школярів із жанровим розмаїттям та навчити прийомам вдумливого читання.

Урахування принципу художньо-естетичної цінності зумовило добір творів словесного мистецтва, які відзначаються художньою досконалістю, а їхній зміст розкриває перед читачем різноманітність навколишнього світу, людських взаємин, сприяє розвитку почуттів гармонії і краси, моральному, патріотичному, естетичному розвитку учнів, формуванню особистісного ставлення до дійсності.

Урахування літературознавчого принципу зумовило введення в зміст підручника початкових літературознавчих понять, які засвоюються учнями практично, на рівні уявлень. Реалізується цей принцип у процесі використання елементів аналізу й інтерпретації літературного тексту. Об'єктом уваги читача стає слово, що осмислюється ним як засіб створення словесно-художнього образу, за допомогою якого автор виражає свої почуття, ідеї, ставлення до світу. Упровадження цього принципу передбачає усвідомлення учнями на практичному рівні таких понять, як тема, ідея, сюжет, жанрова особливість твору, персонаж, дійові особи, художній образ, засоби художньої виразності та ін.

Визначальним у мовленнєвому розвитку учнів, у формуванні в них досвіду міжособистісного спілкування є комунікативно-мовленнєвий принцип. Упровадження зазначеного принципу досягається діалоговою взаємодією читача з текстом, автором, героями його твору, застосуванням технологій кооперативного навчання, створенням спеціальних навчальних ситуацій (робота в парах, малих групах, обговорення змісту прочитаного, прослуханого, участь у літературній бесіді, рольових літературних іграх, декламація, драматизація тощо), у процесі яких формується культура спілкування.

Розкриємо потенціал підручника з літературного читання для 4-го класу щодо реалізації вимог Типової освітньої програми.

Змістова лінія **«Пізнаємо простір дитячого читання»** створює передумови для ознайомлення учнів 4 класу з різноманітною за темами і жанрами дитячою літературою, з різними видами довідкових, навчальних і медіа текстів, способами здобуття інформації у сучасному медіа просторі.

Зміст і структура підручника для 4 класу охоплюють 13 розділів:

1. Шкільний дзвіночок кличе нас у четвертий клас.
2. Дивовижний світ міфів.
3. Легенди рідного краю.
4. Пізнаю мудрість притчі.
5. Народна казка – скарбниця мудрості.
6. Жменя сміху – читачам на втіху.
7. Краса і сила поетичного слова.
8. Дивосвіт літературної казки.
9. Байка вчить, як на світі жить.
10. Пізнаю себе і світ.
11. Гордість і слава України.
12. Цікаве для допитливих.
13. Пригоду за пригодою читаю з насолодою.

Як бачимо, учні читатимуть твори усної народної творчості (міфи про створення світу і людей, легенди, притчі, героїко-фантастичні і соціально-побутові казки); художні твори письменників-класиків, відомих українських і зарубіжних письменників, поезію (вірші пейзажні, ліричні, сюжетні, фантастичні, гумористичні; вірші-загадки, акровірші); прозу (оповідання, уривки з повістей, автобіографічних творів, спогадів; легенди; п'єси); байки (вірші і проза); науково-художні, науково-пізнавальні тексти з різних джерел, навчальні тексти, тексти зі ЗМІ.

Тематика читання: світ думок, почуттів, прагнень дітей; родинні стосунки; ставлення людей до рідної землі, рідної мови; пошанування праці;

події минулого і сучасного; життя видатних людей, винаходи, фантазії, пригоди, фантастика; музеї тощо.

Жанрове і авторське розмаїття навчального матеріалу, з яким ознайомляться учні на уроках літературного читання дещо розширюється. Так у 4 класі молодші школярі ознайомляться із життям і творчістю українських письменників: Олександра Олеся, Андрія Малишка, Дмитра Павличка, Миколи Вінграновського, Дмитра Білоуса, Всеволода Нестайка, Василя Симоненка, Ліни Костенко, Галини Малик, Анатолія Качана, Сашка Дерманського, Лесі Мовчун, Оксани Кротюк, Сергія Гридїна, Григорія Фальковича.

Стосовно вивчення творів зарубіжних письменників, у підручнику подано корейську та фінську народні казки, твори Джеремі Стронга, Діани Амфт, Ельзи Бесков, Дженіфер Мур-Маллінос, Гжегожа Касдепке.

У 4 класі учні вперше ознайомляться із міфами і притчами як новими жанрами та з соціально-побутовими казками. Зміст цих творів розширює і збагачує уявлення і знання молодших школярів про жанри усної народної творчості.

У підручнику учні прочитають єгипетські, слов'янські і грецькі міфи, у яких розкривається світ фантазії і вірувань наших предків. Міфи кожного народу мають свої особливості. У них є спільне й відмінне, і виявити це можна, тільки прочитавши кілька міфів та порівнявши їх. Вивчаючи міфи, слід зважати на певні особливості.

Перша особливість. У міфах багато нової для дітей інформації, нових слів, тому потрібно це враховувати під час читання: проводити словникову роботу; вправляти в читанні складних для вимови і маловживаних слів; ознайомити з короткими історичними відомостями про народи, які створили міф.

Друга особливість. Міф сприймається як вигадка, тому не варто аналізувати, що в ньому не відповідає науковим знанням. Потрібно ознайомити з тими уявленнями про світ, які дійшли до нас з незапам'ятних

часів. Одночасно спонукати до дослідження походження деяких усталених виразів, наприклад «скринька Пандори» та ін.

Опрацювання міфів здійснюється поетапно. На етапі «До читання» потрібно з'ясувати, що відомо учням про цей жанр і ознайомити зі змістом навчального тексту, який подається на початку розділу. Після цього доцільно запропонувати учням прочитати текст самостійно, визначити, які слова їм незрозумілі, пояснити їхнє значення. Пояснення потребуватимуть слова: боги (люди вірили в існування багатьох богів, боги безсмертні й керують життям, Всесвітом); герой (смертна людина, наділена надзвичайними можливостями – силою, розумом, на її долю випадає багато випробувань, але подолати труднощі їй часто допомагають прихильні до неї боги, адже це дитина бога і смертної людини). Саме на цьому етапі варто подати коротку інформацію про народ, який створив цей міф, показати ілюстрації.

Наступний етап «Під час читання» починається з постановки завдання, ознайомлення з назвою і змістом міфу. Після первинного сприймання учні розповідають, що вони запам'ятали, що їх зацікавило. Повторне перечитування тексту міфу обов'язкове. Проводиться воно з конкретною постановкою завдання: визначити, про що йдеться на початку міфу, про кого в ньому розповідається. Далі учні під керівництвом учителя аналізують, як побудовано міф, визначають особливості жанру, народних уявлень у давнину про світ, появу Добра і Зла, боротьбу між ними, про богів, їхні зображення. Наприклад єгиптяни зображували богів у вигляді людей з головами обожнюваних тварин.

Часто в міфі показано вчинки персонажів, які уособлюють добро і зло, дії богів, відображено уявлення про їхню вдачу. Наприклад Зевс покарав за викрадений у богів вогонь не тільки Прометея, а й усіх смертних. Це він дав у дарунок Пандорі амфору, у якій були заховані горе, заздрощі, хвороби, ще й наказав не відкривати її. Він знав, що Пандора із цікавості відкриє амфору і випустить усі нещастя.

Закінчується робота з міфом виразним читанням, відтворенням його сюжету, порівнянням близьких сюжетів, вчинків персонажів різних міфів,

складанням плану, визначенням, які давні уявлення народу про світ дійшли до нас у прочитаному міфі та ін.

З народних легенд учні прочитають тексти про виникнення Карпатських гір, про походження назви міста Мукачево, про квітку мрію.

Притчі, подані в підручнику, невеликі за обсягом, але містять чітко висловлену головну думку. Відповідно мета їх читання полягає у виявленні й оцінці морально-етичної суті описаного життєвого випадку.

Змістова лінія **«Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного»** передбачає розвиток якісних характеристик технічної і смислової сторін навички читання вголос і мовчки; застосування мовленнєвих і позамовних засобів художньої виразності; оволодіння прийомами смислового читання; застосування різних видів читання: аналітичного, переглядового, вибіркового відповідно до мети читання.

З метою розвитку й удосконалення прийомів смислової та технічної сторін навички читання вголос і мовчки доцільно використовувати вправи для тренування артикуляційного апарату, розвитку фонематичного слуху, зорового сприймання, оперативного поля читання, уміння регулювати дихання. Як засвідчив досвід, значно удосконалює правильність читання широке використання наголосів, попереднє вправлення учнів у читанні багатоскладових слів, слів зі збігом приголосних, вибраних із тексту твору, та окремих слів, висловів, які діти можуть зрозуміти неточно.

Такі слова в підручнику подано в рубриці «Прочитай правильно». Зверніть увагу! Зважаючи на готовність учнів класу і складність тексту, учитель може доповнювати перелік таких слів і записати їх на дошці з позначенням наголосу.

Доцільно запропонувати дітям такі види роботи зі словами цієї рубрики: самостійно прочитати слова, виділити в них багатоскладові; прочитати слово спочатку по складах, а потім повністю без складоподілу; прочитати слова спершу в уповільненому, а потім – у розмовному (пришвидшеному) темпі; подумати, що вони означають. Необхідно

слідкувати, щоб промовляння таких слів було чітким, щоб діти дочитували до кінця кожне слово, не пропускали букв, правильно наголошували слова.

Для розвитку швидкості читання в підручнику і робочому зошиті запропоновано завдання, які передбачають змагання учнів у швидкому знаходженні в тексті певного слова, вислову чи речення. Таких завдань учням слід виконувати значно більше, тому радимо вчителям за аналогією формулювати їх до різних текстів.

У підручнику пропонуються завдання, які спонукають учнів пояснювати значення незнайомих слів, висловів, спираючись на контекст чи за допомогою тлумачного словника. Наприклад: *«Які нові слова трапилися тобі в тексті? Чи зрозумілі тобі їхні значення? До яких джерел звернешся, щоб з'ясувати їхні значення?»* (с. 10); *«Які слова чи речення були тобі незрозумілими?»* (с. 24); *«Які нові слова трапилися тобі в тексті? Чи зрозумілі тобі їхні значення?»* (с. 52) та інші.

У 4 класі вдосконалюється вміння виразно читати, добирати і застосовувати під час читання мовленнєві засоби виразності: тон, логічний наголос, паузи. Залежно від мети виразного читання учні мають ураховувати настрій твору, емоційний стан героїв, розуміти ставлення автора до описуваних подій, передавати своє ставлення до зображеного. Закінчуючи початкову школу, учні повинні вміти самостійно підготуватися до виразного читання, добирати і застосовування під час читання вголос, декламації прозових художніх (уривки), поетичних творів та інсценізації відповідні мовленнєві та позамовні засоби виразності: тон, гучність, логічний наголос, темп, жести, міміка та ін. Передавати з їх допомогою загальний емоційний настрій змісту твору, зміну емоційного настрою персонажа, стану природи та ін.

Наведемо приклади завдань із підручника, які розвивають і вдосконалюють різні складові вміння виразно читати: *«Прочитайте текст мовчки і підготуйтеся до виразного читання. Знайдіть слова і вислови, які підказують, з якою силою голосу й інтонацією потрібно читати, щоб передати емоції та почуття персонажів. Прочитайте твір в особах»* (с.

10); «Прочитайте виразно діалог між Силуном і Карпом, передаючи голосом настрої та емоції мовців» (с. 36); «Розподіліть ролі і прочитайте вірш в особах. Оберіть інтонацію читання, використовуйте міміку, щоб передати особливості характеру кожного персонажа» (с. 58); «Прочитайте виразно цей епізод казки. Передайте голосом переляк злодіїв» (с. 89); «Підготуйтеся до читання кожної сцени п'єси. З'ясуйте, скільки треба виконавців. Як краще передати інтонацію, жести, репліки кожної дійової особи?» (с. 111); «Підготуйтеся прочитати байку в особах для своєї вчительки. Звертайте увагу на розділові знаки й дотримуйтеся відповідної інтонації» (с. 116); «Оберіть тон і темп читання, визначте слова, які треба виділити голосом, позначте паузи. Прочитайте виразно байку» (с. 118) та інші.

Окрім того, у підручнику для 3 класу урізноманітнено завдання, які передбачають застосування різних видів читання, а саме: читання з метою пошуку в тексті конкретних відомостей, фактів, понять, пояснення їх змісту (суті); знаходження важливих думок, які висловив автор; характеристики зовнішності персонажа, опису його стану, ставлення автора до описаного; пошук епізоду тексту до ілюстрації тощо. Наприклад: «Яку важливу думку висловив поет в останніх рядках вірша?» (с. 82); «Знайди і прочитай опис зовнішнього вигляду птаха-носорога» (с. 142); «Як Сашко ставився до свого комп'ютера? Як його називав? Знайди в тексті речення, у яких про це розповідається» (с. 157); «Що ти дізнався (дізналася) про зовнішній вигляд і риси характеру дітей? Знайди в тексті слова і вислови, якими їх описують автори» (с. 164) та інші.

Реалізація завдань змістової лінії **«Взаємодіємо усно за змістом прослуханого»** передбачає формування в учнів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися з іншими людьми в діалогічній формі заради досягнення певних життєвих цілей.

Для досягнення зазначених результатів у підручнику і робочому зошиті учням пропонується цілеспрямована система завдань, які передбачають:

- слухання, записаного на QR-кодi, тексту;
- відповіді на запитання за змістом прослуханого тексту;
- відтворення основного змісту почутого;
- вибір потрібної інформації з почутого;
- колективне обговорення змісту прослуханого тексту, певних ситуацій, проблем, прочитаних книжок, різної інформації тощо;
- обмін враженнями про прослуханий/прочитаний текст;
- побудову усних висловлень за ілюстраціями, іншими медіапродуктами;
- розв'язання проблемної ситуації;
- висловлення власної думки та її обґрунтування;
- розповіді про побачену, почуту, пережиту ситуацію чи подію із власного життя;
- розігрування діалогів дійових осіб, участь у виставі, інсценізаціях;
- виконання проєктів;
- виготовлення стіннівок, колажів та інші види усної взаємодії.

Чисельними дослідженнями доведено ефективність використання роботи в малих групах у процесі навчання. Завдяки постійній взаємодії одне з одним учні набувають значний досвід співпраці, вчаться толерантно сприймати думку опонента і відстоювати власну позицію, оцінювати результати своєї діяльності та інших членів групи.

Робота у групах створює позитивний психологічний клімат, сприяє розвитку вміння ефективно взаємодіяти в колективі, де всі учні стають активними учасниками комунікативної взаємодії, переборюють страх критики, вчаться слухати одне одного, толерантно ставитись до чужої точки зору, приймати групові рішення.

Відповідно до програми, у методичному апараті підручника подано систему завдань для формування очікуваних результатів навчання, передбачених змістовою лінією **«Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів»**. Реалізація завдань цієї змістової лінії передбачала включення до методичного апарату підручника певного діапазону літературознавчих

понять, необхідних учням для дослідження тексту і системи завдань, які вони виконують *до читання твору, у процесі та після читання.*

Такі завдання передбачають:

- цілісне сприймання учнями художніх (народних, авторських) і науково-художніх текстів;

- дослідження побудови і змісту художнього тексту (смісловий і структурний аналіз тексту, дослідження засобів художньої виразності і жанрових особливостей твору, діалогічна взаємодія з текстом);

- дослідження побудови і змісту науково-художнього тексту.

Завдання сприятимуть формуванню в учнів умінь:

- прогнозувати за заголовком, ілюстраціями зміст твору;

- визначати і пояснювати зв'язки між дійовими особами, вчинками, фактами;

- розрізняти в тексті факти й думки автора про них;

- складати план оповідання, казки, статті та використовувати його для переказу твору;

- самостійно визначати тему і основну думку твору;

- знаходити в тексті засоби художньої виразності;

- визначати тему і жанр прочитаного твору; розрізнявати твори різних жанрів; називати ознаки, які вказують на приналежність твору до того чи іншого жанру;

- ставити до тексту різні запитання і розуміти, що на одне запитання можуть бути різні, зокрема, й помилкові відповіді;

- установлювати зв'язок прочитаного із життєвим або особистим пізнавальним досвідом;

- висловлювати емоційно-ціннісні й критичні судження з опорою на текст і власний досвід;

- пропонувати власні рішення щодо розв'язання морально-етичних проблем, які впливають зі змісту тексту тощо.

Організовуючи роботу учнів із дослідження твору, педагог має пам'ятати, що кожний мистецький твір самотутній, неповторний, тому аналіз

має бути оригінальним. Кожний твір потребує своєрідного дослідження. Ніщо так не шкодить дослідженню твору, як схематичність і поверховість. Тому варто добирати різні прийоми дослідження, які максимально відповідають специфіці кожного окремого літературного твору.

Для реалізації завдань змістової лінії **«Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією»** в підручнику і робочому у зошиті пропонуються завдання, що передбачають формування в учнів 4 класу умінь і навичок сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати і безпечно користуватися медіазасобами; виражати себе і спілкуватися з іншими за допомогою власних медіапродуктів.

Оволодіння медіаграмотністю є поліпредметним процесом, який передбачає зв'язок із щоденним життям дітей не лише в школі, а й поза нею, створення можливостей набувати досвід критичного осмислення різної медіапродукції, що має позитивно вплинути на розширення їхнього читацького і соціального досвіду, вироблення умінь відрізняти корисну інформацію від шкідливої, уникати імовірних для цього віку ризиків взаємодії з медіапродуктами.

Наведемо приклади завдань, які пропонуються в підручнику для реалізації завдань цієї змістової лінії:

- створення колажу «Наш четвертий клас» (с. 4);
- робота з коміксами (робочий зошит);
- створення афіші до вистави за п'єсою Лесі Мовчун «Бабай-Ага і козак Невидим (робочий зошит);
- робота з ілюстраціями;
- створення книжки оповідань про життя класу (с. 17);
- створення коміксу за сюжетом твору (с. 84);
- віртуальна екскурсія до Національного музею народної архітектури та побуту України (с. 89);
- виготовлення листівок-пам'яток щодо безпечної поведінки в медіапросторі (с. 130) та інші.

Потенціал підручника сприяє реалізації завдань змістової лінії **«Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти»**, яка передбачає розвиток уяви, художньо-образного мислення і мовлення дітей, оволодіння вербальними і невербальними засобами створення творчих продуктів з різним ступенем самостійності (зміни, доповнення, продовження тексту, ілюстрування; участь в інсценізаціях, дослідницьких проектах; складання есе, казок, віршів, закличок, загадок, оповідань та ін.). Наприклад: *«Підготуйся переказати другу частину оповідання так, ніби ти був (була) учасником (учасницею) подій» (с. 17); «Намалюй один з епізодів міфу, добери до нього цитату з тексту» (с. 22); «Попрацюйте в парах! Яку картину ви намалювали б за цим твором? Розкажіть одне одному, що буде зображено на уявній картині» (с. 43); «Придумай притчу, схожу на прочитану за головною думкою» (с. 44); «Пофантазуй! Якими новими епізодами можна доповнити казку?» (с. 50); «Створіть малюнки до українських народних прислів'їв і приказок. Складіть розповідь чи казку, яку можна було б закінчити прислів'ям, яке ви проілюстрували. Презентуйте свої роботи» (с. 56); «Спробуй себе в ролі поета (поетеси). Склади свій акровірш» (с. 81); 2*Попрацюйте у групах! Розподіліть ролі та інсценізуйте одну зі сцен п'єси (на вибір)» (с. 111); «Придумайте і напишіть твір (оповідання чи казку), у якому буде діалог персонажів із прислів'ями і приказками» (с. 111)* та інші.*

У підручнику використовуються міжпредметні зв'язки з освітньою галуззю «Мистецтво». Рубрика «Література в колі мистецтв» пропонує завдання на порівняння близьких за темою творів різних видів мистецтв, розуміти специфіку кожного з них. Такі завдання мають на меті: підвищити мотивацію учнів до навчання; сприяти розвитку пізнавального інтересу, емоційної сфери, збагаченню естетичного досвіду, формуванню вмінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати твори мистецтва, виявляючи до них емоційно-ціннісне ставлення; спонукати до власної творчості; вчити вільно висловлювати свою думку.

На предмет «Літературне читання» в 4 класі виділено 122 години (3,5 години на тиждень). Рекомендуємо 3 години на тиждень відводити на уроки

літературного читання і 1 годину на два тижні – на урок роботи з дитячою книжкою.

Список використаних джерел

1. Типова освітня програма для учнів 3–4 класів [електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
2. О. В. Вашуленко, *Українська мова та читання: підруч. для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2.* Київ, Україна: Видавничий дім «Освіта», 2021.
3. Я. П. Кодлюк, *Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті.* Київ, Україна: Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006.
4. О. Я. Савченко, *Методика читання у початкових класах.* Київ, Україна: Освіта, 2007.